

CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY SPOLEČNÉ ORGANIZACE TRHU S VÍNEM

P. Cyvínová

Došlo: 30. června 2004

Abstract

CYVÍNOVÁ, P.: *The characteristic of the problems of the Common organization of the market for wine.*
Acta univ. agric. et silvic. Mendel. Brun., 2004, LII, No. 6, pp. 211-222

The Czech Republic is part of integrated domestic market of the European Union and it is abided by rules of the Common agricultural policy for the common organization of the market for single sectors of commodities in case of agrarian products. All Czech commodities have free access on the whole territory of domestic market of the European Union without the tariff and non-tariff barriers. It was abolished the customs procedure, the proving of the origin and the founding of bonded warehouse and the paying of licence fee and charges for certification. The Czech farmers (vine-growers) can operate in stabilized business environment on the basis of definite rules of economic competition.

The Czech Republic within a regulation of an agrarian trade must manage common regulations of a horizontal character and vertical regulations for the sectors of commodities after the integration into the EU. The regulation is executed through the common organization of the market. The common organization of the market in wine is based on three principles – regulation of the supply, regulation of the wine quality and regulation of the market.

These rules are concerned with domestic market, when the commodities move within European Union and within foreign trade, when commodities are transported a frontier. The regulation of external agrarian trade, which is concerned with conditions of import and conditions of export, is executed through the so-called trade mechanisms. The import licence and export licence, export aid and guarantee belong among these mechanisms of regulation. The intervention purchases, sales, support of private storage and so on belong among basic tools of regulation of domestic agrarian market.

The paper is focused on an analysis of the problems of the common organization of the market in wine and its impact on the wine-growing industry in the Czech Republic.

agrarian trade, import licence, export aid, common organization of the market, Common Agricultural Policy, market, wine, export licence, guarantee

Jednání o kapitole zemědělství byla uzavřena na kodaňském summitu v prosinci 2002, kde čeští vyjednávači dohodli s představiteli Evropské unie pro naše zemědělce takové podmínky, které zachovávají současný rozměr zemědělství a nadále budou podporovat jeho rozvoj. Tento rozvoj nebude spočívat jen ve zbytečném zvyšování výroby, ale ve zkvalitňování produktů, a především bude napomáhat rozvoji venkova.

Česká republika se stala členem Evropské unie od

1. 5. 2004. Se vznikem členství se stala naše republika součástí jednotného trhu Evropské unie a musela tak převzít principy tohoto trhu a v rámci agrární politiky se musela ztotožnit se současnými cíli Společné zemědělské politiky (SZP) a principy Evropského modelu zemědělství.

Česká republika se musí po vstupu do EU řídit, v rámci regulace agrárního obchodu, společnými předpisy a nařízeními horizontálního charakteru

a vertikálními předpisy a nařízeními pro jednotlivé sektory komodit. Ne jinak je tomu u odvětví vína.

MATERIÁL A METODIKA

Cílem příspěvku je na základě získaných materiálů provést charakteristiku problematiky společných organizací trhu. Konkrétně se příspěvek zabývá společnou organizací trhu vína, což je i legislativně upraveno v Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999. Problematika je považována za jednu z nejobtížnějších, a to jak z pohledu kvantity legislativních opatření, tak vzhledem k nejvýraznějším odlišnostem v názorech mezi vyjednávacími stranami před vstupem naší republiky do Společenství.

První část příspěvku je věnována společné tržní organizaci obecně a jejímu historickému vývoji v rámci ES, včetně stanovených cílů a zásad Společné zemědělské politiky. Druhá část je pak zaměřena konkrétně na společné tržní organizace trhu vína a její principy. V dalších částech práce je dán prostor i nástrojům regulace trhu, legislativní úpravě tržních opatření a následně dopadu společných tržních organizací s vínem na vinařství a vinohradnictví po vstupu ČR do EU.

Podkladové údaje byly čerpány ze sekundárních zdrojů Ministerstva zemědělství ČR, Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky a z informací publikovaných na internetových stránkách o evropské integraci a z příslušných právních norem a odborné literatury vztahující se k danému tématu. K dosažení stanoveného cíle byla stanovena metodika, která staví na metodách synteticko-analytické a komparace.

VÝSLEDKY

I. SPOLEČNÉ TRŽNÍ ORGANIZACE OBECNĚ A JEJICH HISTORICKÝ VÝVOJ V RÁMCI ES

Evropské společenství přikládalo od samého počátku svého vzniku zemědělské oblasti velký význam. Proto se také již v Římské smlouvě (1958) jasně **definovaly cíle**, které má společná zemědělská politika v budoucnosti plnit. Mezi tyto cíle bylo zahrnuto:

- Zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních činitelů, zejména pracovní síly,*
- zajistit tak odpovídající životní úroveň zemědělské komunity, a to zejména zvýšením individuálních příjmů osob pracujících v zemědělství,*
- stabilizovat trhy se zemědělskou produkcí,*
- zajistit plynulé zásobování,*
- zajistit dodávky spotřebitelům za rozumné ceny.*

Dále došlo k **přijetí základních principů společné zemědělské politiky**, které jsou následující:

- Princip jednotného trhu* vyžadující úplnou volnost

pohybu zemědělské produkce po Společenství, odpovídající harmonizaci předpisů správních, zdravotnických, veterinárních, jednotnou cenovou hladinu zemědělských produktů uvnitř ES, jednotná pravidla soutěže, jednotná pravidla pro úpravu obchodu se zemědělskou produkcí se zahraničím atd.

- Princip preference Společenství*, který orientuje výrobní subjekty v zemědělském sektoru Společenství, aby dávaly přednost vlastním produktům před lacinými dovozy z oblasti mimo ES a snížit rizika výkyvů dopadů zemědělských cen na světových trzích na evropské farmáře.
- Princip finanční solidarity* zajišťující, že příjmy ze společné zemědělské politiky jdou do rozpočtu Společenství.

Poté, co byly vytýčeny cíle a principy společné zemědělské politiky, začaly být postupně vypracovány a uváděny v platnost tzv. Společné tržní organizace (z angličtiny CMO – Common Organization of the Market), které mají za úkol regulovat trh vždy pro určitou komoditu a které financuje Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EAGGF). Přičemž právě ze záruční sekce se financuje největší část výdajů na zemědělství prostřednictvím společných organizací trhu.

Pravidla trhu jsou společná pro všechny členské státy, ovšem pro jednotlivé produkty neexistuje stejné schéma. Neboť různé produkty jsou na světových i vnitřních trzích nesterilně konkurenceschopné, mají svá specifika a obchod s nimi podléhá zvláštním mezinárodním dohodám.

SPOLEČNÉ TRŽNÍ ORGANIZACE A JEJICH ČLENĚNÍ V ZÁVISLOSTI NA TYPU PRODUKTU

Evropská unie stanovuje v rámci společných organizací trhu řadu administrativních cen a podpor - tzn., že cena zemědělských produktů na jednotném trhu není určena čistě tržně. Zemědělci např. mohou počítat s tím, že bude vykoupena jejich produkce, pokud se spokojí s intervenční cenou u stanovených komodit.

V rámci Společné zemědělské politiky jsou CMO ustanoveny pro vybrané komodity a výrobky v rámci nařízení Rady (ES).

V zásadě lze *tržní pravidla pro jednotlivé komodity* rozčlenit do následujících skupin.

A) Společná tržní organizace s intervenčními mechanismy a vnější ochranou

CMO s intervenčními mechanismy a vnější ochranou se vztahuje na produkty jako je obilí, rýže, cukr, mléko a mléčné produkty, hovězí a vepřové maso, stolní víno, některé druhy ovoce a zeleniny apod. Některé produkty jako obiloviny, olivový olej a hovězí maso zakládají nárok i na přímé platby.

Celkem sem spadá zhruba 70 % zemědělské výroby. Tato forma je založena na stanovení garantované minimální ceny (intervenční ceny), která zabraňuje poklesu tržní ceny pod určitou minimální hranici prostřednictvím státních intervenčních nákupů. Protože minimální ceny v EU jsou obecně vyšší než světové ceny, jsou zavedena opatření na ochranu vnitřního trhu před dovezeným zbožím. K těmto ochranným mechanismům patří dovozní odvody, cla nebo vývozní refundace.

B) Společná tržní organizace s vnější ochranou

Tento druh CMO zahrnuje výrobky jako je např. vejce a drůbež, jakostní vína, květiny, vybrané druhy ovoce a zeleniny. Je tedy určen pro produkty, které nevyžadují podporu produkci, ale omezují se na ochranu domácího trhu. Celkem sem spadá přibližně 25 % zemědělské produkce EU. V tomto případě neexistují žádná zvláštní opatření na ochranu vnitřního trhu, neboť se jedná o konkurenceschopné výrobky, které žádnou výraznou ochranu v rámci jednotného trhu nepotřebují. Ochrana před zbožím z exportu je zabezpečena stejně jako v předchozím případě pomocí dovozních a vývozních mechanismů.

C) Společná tržní organizace s podporou cen

CMO s podporou cen se vztahuje na řadu výrobků, u nichž se EU v rámci dohod GATT zavázala udržet dovozní cla na nízké úrovni, nebo je vůbec neuvolovala, čímž nemohou být uplatněna tradiční ochranná opatření (týká se to např. některých krmiv). CMO jsou tedy pro produkty, kde se EU zavázala neměnit dovozní cla a výkyvy cen jsou tak kompenzovány přímými platbami. Aby zůstala zachována konkurenceschopnost produktů EU před levnými dovezenými produkty, je jejich podpora v rámci tržní organizace prováděna jiným způsobem. Například jsou přidělovány příspěvky těm zpracovatelům, kteří zpracovávají (dražší) produkty vyrobené v EU. Docílí tím tedy vyrovnání mezi cenou EU a cenou dovezeného zboží. Tímto způsobem jsou zabezpečeny příjmy farmářů, přičemž spotřebitelské ceny zůstávají současně na relativně nízké úrovni. Z posledně jmenovaného důvodu je tato forma tržní organizace uplatňována i u některých produktů, které mají zvláštní regionální význam. Produkty, které do této kategorie spadají, představují celkem necelých 5 % zemědělské produkce EU. Jde zejména o řepku a luštěniny.

D) Společní tržní organizace s paušálními příspěvky

Další druh COM se týká speciálních produktů, které sice představují jen velmi malý podíl zemědělské produkce (méně než 1 %), ale mají velký sociálně-ekonomický význam (např. konopí, len, chmel, bavlna). V takových případech je podpora zabezpečena formou příspěvků, které se vztahují na hektar výrobní

plochy nebo se stanovují proporcionálně k vyrobenému množství.

II. SPOLEČNÁ ORGANIZACE TRHU S VÍNEM A SITUACE PO VSTUPU ČR DO EU

V současné době existuje v Evropské Unii 22 společných organizací trhu a jednou z nich je společná organizace trhu vína. Do této společné organizace trhu s vínem jsou zahrnovány čerstvé hrozny révy vinné určené ke zpracování, mošty, hroznová šťáva, víno a vedlejší produkty vzniklé při výrobě vína. Výjimku tvoří stolní hrozny, které jsou zařazovány do Společné organizace trhu se zeleninou a ovocem.

Pro sektor vinařství a vinohradnictví vznikl v roce 1970 první společný trh vína s cílem stabilizovat trhy v odvětví vína a zajišťovat zemědělcům v tomto sektoru přiměřenou životní úroveň. Poté byl v roce 1979 nařízením Rady (EHS) č. 337/79 vydán nový tržní řád a následně v roce 1987 byl vydán další tržní řád s vínem, který byl upravován Nařízením Rady (ES) č. 822/87. Postupem času byla nutná reforma stávajícího systému; jednou z příčin bylo i uplatňování závazků přijatých v Uruguayském kole GATT-WTO v roce 1995. Změna nastala při reformě v roce 1999, kdy byla nová Společná organizace trhu s vínem ustanovena Nařízeními Rady (ES) č. 1493/1999, o společné organizaci trhu vína, jež se týkají mechanismů trhu (zejména čl. 59-69).

Společná organizace trhu s vínem je založena na těchto principech:

1. Regulace nabídky vína – z důvodu nadprodukce vína jsou veškerá rozšiřování vinic zakázána až do roku 2010. Povolena je pouze opětovná výsadba na obnovu vinic. Zákaz je převážně namířen proti dalšímu rozšíření vinic produkující nekvalitní stolní vína. Každý členský stát Evropské unie totiž získal práva na novou výsadbu pro kvalitní vína stanovené pěstitelské oblasti, pro něž poptávka vykazuje rostoucí trend. Do roku 2003 tak bylo rozděleno celkem 68 tisíc hektarů, což představuje 2 % plochy vinic EU (15).

Víno se pěstuje na celém území Evropské unie. K nejseverněji položeným producentům patří dosud Lucembursko, Rakousko a Německo. Tyto tři členské země však vyrobí ročně pouze 7,4 % z celkového množství unijního vína.

Mezi největší velmoci evropského vinařství patří Francie, Itálie a Španělsko. Srovnání produkce těchto zemí je znázorněna v Tab. I. Z této tabulky je zřejmé, že ve Francii najdeme 27 % vinic, které vyrobí 34 % z celkového množství vína, což činí dokonce 49 % hodnoty evropské produkce. Naopak ve Španělsku, kde je osázená plocha vinic větší (34 %) než ve Francii, se tamní vinařství podílí na hodnotě evropské produkce pouze 9 %.

I: Srovnání nejsilnějších producentů vína v rámci EU (v %)

Země	Podíl na ploše osázených vinic v Evropské unii	Podíl na množství vína vyrobeného v Evropské unii	Podíl na hodnotě vinařské produkce v Evropské unii
Francie	27,0	34,0	49,0
Španělsko	34,0	16,5	9,0
Itálie	25,0	36,0	25,0
Portugalsko	7,4	4,1	4,5
Německo	3,0	6,0	10,0

Pramen: MZe ČR

Jak už bylo výše uvedeno, tak EU v současné době vinařům z členských států nepovoluje zakládat nové vinice, aby zamezila nadprodukcí vína. Proto také neposkytuje vinařům žádné dotace na obnovu vinic. Trh s veškerými vinnými produkty od moštů až po destiláty je regulován. Finanční pomoc je poskytována vinařům, kteří restrukturalizují, nikoliv však rozšiřují své vinice. Taková opatření se nyní týkají i České republiky.

Čeští vyjednavací dohodli právo na novou výsadbu vinic ve výši 2 % z výměry vinic před vstupem, přičemž 2 % se budou vypočítávat z produkčního potenciálu ke dni vstupu, který přesahoval 19 tis. ha, takže se bude jednat zhruba o 380 ha. Česká republika vstoupila do EU dne 1. 5. 2004 při těchto podmínkách viz Tab. II.

II: Srovnání předpokládaných údajů mezi EU a ČR v době vstupu

Ukazatel	EU	ČR	Podíl ČR (%)
Počet obyvatel (mil.)	376	10,5	2,8
Plocha vinic (tis. ha)	3 500	18,7	0,5
Produkce vína (mil. hl)	170	0,5	0,3
Spotřeba vína (mil. hl)	130	1,6	1,2
Spotřeba vína (l.osob.rok⁻¹)	35	16,0	45,7

Pramen: MZe ČR, Situační a výhledová zpráva

Dále byly dojednány následující podmínky, kdy při pěstování révy vinné ČR přistoupila na návrh EU na zařazení Čech do zóny A a Moravy do zóny B. ČR však zároveň vyjednala výjimku na povinnou destilaci vedlejších produktů výroby vína v zóně B. Pokud se týče cukernatosti moštu, ten je možno zvyšovat pouze o 5,9° NM ve vinařské zóně A (Čechy) a 4,3° NM ve vinařské zóně B (Morava).

2. Podpora kvality vína – mezi opatření na podporu politiky kvality vyráběného vína patří mj. soubor datných eneologických pravidel, jež je třeba zachovávat při výrobě vína. Týkají se například přidávání látek do vína nebo zvyšování stupně alkoholu atd. Dále se jedná o ochranu zeměpisných označení výrobních oblastí, zákaz mísení evropských a dovážených vín. Co se týče lisování vinných kalů (usazenin), které zhor-

šují výslednou kvalitu vína, tak přímo lisování vinných kalů není zakázáno, naopak se používá na oddělení kvasnic od tekutého podílu, který se pak destiluje. V podstatě jen filtrát se nesmí přidávat do vína.

3. Mechanismy regulace trhu – v kategorii stolních vín, kde dosud byla garance odbytu poměrně vysoká, přistoupila Evropská unie k postupnému snižování intervenčních opatření. A tak reguluje trh podporou soukromého skladování, dále přiznáváním destilační prémie pro tu část sklizně hroznů, z níž se nevyrobí víno. Tato část produkce pak projde destilací (konzumní alkohol, průmyslové účely). Evropská unie zavedla i krizové destilační opatření v případě výjimečného narušení trhu následkem značných přebytků. Dle Evropské komise si v letech 2001 až 2005 organizace trhu s vínem vyžádá 1,3 miliard EUR ročně.

III. NÁSTROJE REGULACE AGRÁRNÍHO OBCHODU

Společné tržní organizace regulují trh určité komodity. Tato pravidla se týkají jednak vnitřního trhu, kdy se zboží pohybuje uvnitř Společenství, a jednak zahraničního obchodu, kdy zboží překračuje vnější hranice.

Zásobování vnitřního trhu v sektoru vinařství a vinohradnictví v rámci Evropské unie je regulováno pomocí opatření k podpoře či omezení zahraničního obchodu. Základními používanými nástroji regulace vnějšího agrárního obchodu jsou cla, dovozní kvóty, dovozní a vývozní licence a subvence vývozu. Mezi základní nástroje regulace vnitřního agrárního obchodu patří intervenční nákupy, prodeje, podpora soukromého skladování a podpora destilace.

I. Kvótní systémy a cla

Hlavními opatřeními regulace zemědělského trhu jsou zejména kvótní systémy, které jsou předepsány v produkci mléka, cukru a bramborového škrobu. Hlavním cílem je dodržování závazků WTO v oblasti přístupu na trh. To znamená, aby prostřednictvím přidělování licencí byly administrovány kvóty, které umožňují dovážet příslušné zboží do EU za nižší celní sazby. Tyto kvóty musí být zpřístupněny a otevřeny členským zemím WTO ve výši, na kterou jsou uzavřeny závazky. Smyslem je omezit určitým způsobem nadprodukcí a zároveň v rámci stanovených kvót poskytnout výrobcům garantovaný odbyt a finanční jistotu. Podle tohoto Protokolu je možné uplatnit preferenční zacházení na označené zboží za předpokladu, že na ně nebyla poskytnuta žádná forma vývozních subvencí v EU a je provázeno osvědčením (licencí) potvrzujícím, že vývozní subvence nebyla uplatněna.

Co se týče výše cla v EU, jsou dána společným celním sazebníkem, který chrání zemědělský sektor před dovozy levnějších zemědělských produktů ze zahraničí. Pokud jde o mimoevropské vyspělé země – Austrálii, Kanadu, Japonsko, Korejskou republiku, Hongkong, Tchaj-wan, Nový Zéland, Singapur a USA – obchod mezi nimi a EU probíhá na základě smluvních celních sazeb. Přesto pro vybrané zemědělské výrobky (kam patří i víno) existují některá komerční ujednání preferenčního charakteru, která ČR už nyní může rovněž využívat. Mezi základní preferenční ujednání mezi EU a třetími zeměmi v oblasti dovozu vína patří ujednání s Tureckem, JAR, Chile a Austrálií.

II. Pravidla vnitřního trhu (nákup, prodej, podpora soukromého skladování)

Pro vnitřní jednotný trh se stala nejdůležitějším tzv. *intervenční*. Intervenční cena představuje nejnižší možnou cenovou úroveň pro vnitřní trh, jakou mohou

zemědělci za svoji produkci dostat. Intervenční cena je stanovována Radou Evropské unie vždy pro celý hospodářský rok (1. 7.–30. 6.) a platí pro celé území Evropské unie.

Pro zahájení intervencí je předem daný mechanismus sledování relevantních cen, je určena intervenční cena a řídicí výbor rozhoduje o rozsahu intervence. Cílem opatření je většinou zajistit stabilitu trhů a garantovat určitou cenovou hladinu. V případě nerovnováhy na trhu (převis nabídky nad poptávkou) je přebytek na trhu buď exportován se subvencí do třetích zemí nebo stažen z trhu formou intervenčního nákupu, resp. podporou soukromého skladování.

Intervenční nákupy a podpora soukromého skladování se týká i komodity jako je víno. Smyslem opatření je poskytnout určitou finanční jistotu v případě nerovnováhy na trhu.

Podpory tržních cen

1. *Podpora soukromého skladování vína, hroznového moštu, zahuštěného hroznového moštu a rektifikovaného moštového koncentráту*
- 2.a. *Podpora na užití hroznů, hroznového moštu, zahuštěného hroznového moštu nebo rektifikovaného moštového koncentráту k výrobě hroznové šťávy*
- 2.b. *Podpora na užití zahuštěného hroznového moštu a rektifikovaného moštového koncentráту ke zvýšení obsahu alkoholu vinařských produktů*
3. *Podpora destilace*
4. *Prémie za konečné vzdání se vinohradnictví*
5. *Podpora na restrukturalizaci vinic*

1. Podpora soukromého skladování vína, hroznového moštu, zahuštěného hroznového moštu a rektifikovaného moštového koncentráту

Výrobcům, kteří jsou žadateli o tento typ podpory, se poskytuje podpora pro soukromé skladování stolního vína, hroznového moštu, zahuštěného hroznového moštu a rektifikovaného moštového koncentráту. Tato podpora je poskytována prostřednictvím uzavírání dlouhodobých smluv na skladování s Platební agenturou, v níž se výrobci zaváží nedávat uvedené produkty po určitou dobu do oběhu.

Hlavní podmínky pro udělení podpory

- Smlouvu o skladování je možné uzavřít v období od 16. prosince do 15. února.
- Místo skladování se musí nacházet na území České republiky.
- A platební agentura zaplatí žadatelům za skladování příspěvek, který je jednotný pro celé Společenství. Příspěvek je stanoven paušálně na den a hektolitr skladovaného produktu, viz Tab. III.

III: Výše podpory při systému dlouhodobého skladování

Produkt	Množstevní omezení v hl (minimální množství v hl)	Příspěvek za skladování v EUR za den a hektolitr
Stolní víno	50	0,01544
Hroznový mošt	30	0,01837
Zahuštěného hroznového moštu a rektifikovaného moštového koncentrátu	10	0,06152

2.a. Podpora na užití hroznů, hroznového moštu, zahuštěného hroznového moštu nebo rektifikovaného moštového koncentrátu k výrobě hroznové šťávy

Žadatelé o podporu jsou:

- výrobní podniky, které přímo nebo nepřímo nakupují od producentů nebo přidružených producentů výchozí produkty na produkci hroznové šťávy,
- výrobní podniky, jež jsou samostatnými nebo sdruženými producenty a které používají suroviny pocházející z jejich vlastní sklizně,
- podniky, které nechávají zpracovat suroviny z vlastní sklizně na hroznovou šťávu za úplaty (prohlášení o záměru a žádost v tomto případě tedy nepodává zpracovatelský podnik, nýbrž producent suroviny).

Hlavní podmínky pro udělení podpory

- Žadatelé musí nejpozději do 6 měsíců od ukončení výroby doručit Platební agentuře Žádost o podporu.
- Hrozny nebo hroznový mošt, jenž mají být zpracovány na hroznovou šťávu, musí mít bezchybnou obchodní kvalitu a při 20 °C hustotu mezi 1,055 g.cm⁻³ a 1,100 g.cm⁻³.
- Hrozny, hroznový mošt nebo zahuštěný hroznový mošt musí pocházet ze Společenství.
- Podpora se vyměřuje podle objemu výchozích produktů, ne podle objemu produkované hroznové šťávy.
- Výrobci hroznové šťávy se jako podpora vyplácejí tyto finanční částky, viz Tab. IV:

IV: Výše podpory k výrobě hroznové šťávy

Produkt	Množstevní omezení (minimální množství ke zpracování)	Příspěvek v EUR
Hrozny	1300 kg	4,952 na 100 kg
Hroznový mošt	10 hl	6,193 na 1 hl
Zahuštěný hroznový mošt	3 hl	21,655 na 1 hl

2.b. Podpora na užití zahuštěného hroznového moštu a rektifikovaného moštového koncentrátu ke zvýšení obsahu alkoholu vinařských produktů

Žadatelé jsou producenti stolních nebo jakostních vín, kteří na zvýšení přirozeného obsahu alkoholu (obohacování) používají zahuštěný hroznový mošt (ZHM) nebo rektifikovaný moštový koncentrát (RMK) vyrobený ve Společenství. Přičemž výše podpory se liší podle původu RMK nebo ZHM.

Hlavní podmínky pro udělení podpory

- Základní produkty musí být získány z odrůd, které jsou zaříděny mezi moštové odrůdy vinné révy (použití stolních odrůd není přípustné).
- Platební agentura použije podporu producentovi nejpozději 31. srpna po skončení hospodářského roku, který trvá od 1. srpna do 31. července.
- Producentům stolních nebo jakostních vín se jako podpora vyplácejí tyto finanční částky, viz Tab. V.

V: Výše podpory na užití moštu ke zvýšení obsahu alkoholu vinařských produktů

Produkt	Příspěvek na obj. % a hl v EUR
ZHM získaný z vinných hroznů	
- vinařských zón CIIIa a CIIIb	1,699
- jiných vinařských zón	1,446
RMK získaný z vinných hroznů	
- vinařských zón CIIIa a CIIIb	2,206
- jiných vinařských zón	1,955

3. Podpora destilace vína a vedlejších produktů

Destilace je členěna na povinnou, dobrovolnou a nouzovou. Co se týče ČR, nemusí splňovat požadavek na povinnou destilaci vedlejších produktů z výroby vína, neboť v Kodani 2002 byla ČR udělena výjimka, stejně jako dříve Německu, Lucemburku a Rakousku. Je ale nutné za stanovených podmínek vedlejší produkty odstranit.

Systém dobrovolné destilace předpokládá tři možnosti:

1. Producent uzavře s palírnou dodavatelskou smlouvu na určité množství stolního vína, palírna musí výrobci zaplatit stanovenou minimální výkupní cenu a obdrží pak příspěvek k úhradě destilačních nákladů. Vyrobený alkohol zůstává ve vlastnictví palírny.
2. Producent (pokud je současně registrován jako palírna) destiluje stolní víno sám.
3. Producent nechá stolní víno destilovat za úplat.

Hlavní podmínky pro udělení podpory

- Dobrovolná destilace je určena pro destilaci stolního vína.
- Dobrovolná destilace se zahajuje v každém hospodářském roce pro období mezi 1. říjnem a 31. prosincem.
- Každý výrobce musí PA předložit ke schválení smlouvu s palírnou, v případě vlastní destilace a destilace za úplat příslušné prohlášení.
- Palírna je povinna zaplatit výrobci určitou minimální částku za litr stolního vína (2,488 EUR/% obj./hl), a za to obdrží podporu na destilační a skladovací náklady alkoholu. V případě vlastní destilace a destilace za úplat se příspěvek vyplácí producentovi, alkohol zůstává ve vlastnictví producenta.
- Nejnižší množství na jednoho výrobce je stanoveno na 10 hl stolního vína (množství stolního vína a vína vhodného k získávání stolního vína, které může každý producent nechat destilovat, je omezeno na 40 % maximální produkce tohoto vína nahlášené během posledních tří hospodářských let).

- Částka podpory

a) hlavní podpora

- 1,751 EUR/% objemové a hektolitr pro surový alkohol a vínovici
- 1,884 EUR/% objemové a hektolitr pro neutrální alkohol

b) vedlejší podpora

- 0,0336 EUR.den⁻¹.hl⁻¹

Nouzová destilace se vyhlašuje v případě výjimečného narušení trhu (1,751–1,884 EUR/% obj./hl).

4. Prémie za konečné vzdání se vinohradnictví

Prémie je poskytována na plochu vinice, na kterou bude po vykloučení ztraceno právo na opětovnou výsadbu. Podpora je poskytována na hektar a stanovuje se podle průměrného hektarového výnosu (1 450–12 300 €/ha, asi 43 500–396 000 Kč.ha⁻¹).

Česká republika se prozatím rozhodla tuto prémii nevyužívat, aby se nesnižoval již tak poměrně malý produkční potenciál ČR.

5. Podpora na restrukturalizaci vinic

ČR tedy může získat peněžní prostředky prostřednictvím restrukturalizace vinohradnictví. Vzhledem k tomu, že konečné vzdání se vinohradnictví má obecně snížit produkční potenciál, restrukturalizace má tento potenciál dát do souladu s požadavky trhu. Podpora restrukturalizací bude poskytována v hospodářském roce 2004/2005 na 189 ha vinic, tedy přibližně 55 milionů Kč. Další možností jak lze získat finanční podporu je projekt ekologického vinohradnictví nebo integrovaná produkce.

III. Vývozní subvence a dovozní a vývozní licence

Vývozní subvence v odvětví vína

Obchod se třetími zeměmi je upraven systémem tzv. zemědělských licencí na dovoz a vývoz. Co se týká vývozní subvence, je spojena s vývozní licencí a zároveň znamená nejen právo, ale i povinnost zboží ve stanovené době, kvalitě a množství skutečně převést. Pro řádné uplatňování režimu dovozních a vý-

vozních licencí je nezbytné, aby byly v licencích uváděny některé minimální údaje (země původu, místo určení produktu). Co se týče vína, měly by se v jedné a téže licenci uvádět položky společného celního sazebníku pro zahuštěnou hroznovou šťávu a zahuštěný hroznový mošt, nezahuštěnou hroznovou šťávu a nezahuštěný hroznový mošt, jakož i víno z čerstvých vinných hroznů.

Smyslem licenčního režimu je získávat údaje pro analýzu a kontrolu dovozu a vývozu, zajišťovat systémem celních kvót na dovozy a zabezpečit dodržování závazků WTO v oblasti dovozu a vývozu.

Vývozní subvence se poskytuje na základě žádosti a po předložení příslušné **vývozní licence**. Licence se nevyžadují u malých množství s výjimkou preferenčních režimů. Maximální množství produktů, do jejichž výše se nemusí předkládat dovozní a vývozní licence nebo osvědčení o stanovení náhrady předem (pokud se dovozní nebo vývozní operace nekoná v rámci preferenčního režimu, jehož výhoda je udělena prostřednictvím licence), je u komodity 1000 1 (KN kód 2009 69, 2009 61, 2204 21, 2204 29, 2204 30. Co se týče **dovozní licence**, ani zde se nemusí v případě malých dovozů o licenci žádat, přičemž za malé dovozy jsou považovány dovozy do výše:

- 3 000,00 kg nebo méně hroznové šťávy (včetně moštu) – KN kód 2009 69, 2009 61,
- 3 000,00 l nebo méně vína z čerstvých vinných hroznů (včetně alkoholizovaného vína) - KN kód 2204 10, 2204 21, 2204 29, 2204 30.

Pravidla dovozu vína

U hroznových šťáv a moštů je použití celní sazby závislé na dovozní ceně produktu, ověřuje se skutečná výše této ceny kontrolou příslušné šarže nebo podle paušální dovozní hodnoty. Tato hodnota se musí rovnat ceně FOB¹ těchto produktů společně s náklady na pojištění a přepravu na místo vstupu na celní území Společenství. Do Společenství se nesmí dále dovážet jiné víno než šumivé víno a likérové víno pocházející ze třetí země a určené k přímé spotřebě, je-li jeho celkový obsah alkoholu v % objemových nebo jeho celkový obsah kyselin na objem vyšší nebo nižší než určité mezní hodnoty. Jsou však možné výjimky, má-li víno se zeměpisným označením zvláštní jakost.

Při dovozu vína do EU musí být vystaveno Osvědčení a zpráva o výsledku rozboru, „doklad V I 1“. Osvědčení je vystaveno subjektem třetí země, ze které produkt pochází a zpráva o výsledku rozboru je vystavena úřední laboratoří uznanou ze strany třetí země, ze které produkt pochází. Pro dovoz vína

je nutná licence, kterou je pověřeno vydávat po vstupu ČR do EU Státní zemědělský a intervenční fond (SZIF).

Dovozní licence v odvětví vína

Dovoz vína, hroznové šťávy a hroznového moštu ze třetích zemí je podmíněn dovozní licencí. Licence platí 4 měsíce od vydání na množství v ní uvedené, s povolenou odchylkou $\pm 5\%$. Při dovozu vína musí být předložena na celním úřadě, který přijal prohlášení o propuštění do volného oběhu. Licence je platná pro celé Evropské společenství a je převoditelná na jediného postupníka, který ji může převést zpět na původního majitele.

Rozlišují se dva typy dovozních licencí:

- a) dovozní licence (běžná forma) – slouží ke kontrole dovozu zboží do EU,
- b) dovozní licence pro administraci kvót – využívá se za účelem regulování množství určitého zboží, které se dováží do EU v rámci celních preferenčních kvót.

S každou žádostí o dovozní licenci je nutné složit záruku (kauci), která je zárukou, že budou splněny závazky vyplývající z dovozní licence a osvědčení vztahujících se k dovozním operacím, a která musí být složena nejpozději v den podání žádosti ve výši:

- zahuštěná hroznová šťáva a zahuštěný hroznový mošt: 2,50 EUR.hl⁻¹,
- ostatní hroznová šťáva a hroznový mošt: 1,25 EUR.hl⁻¹,
- tichá vína a alkoholizovaná vína: 1,25 EUR.hl⁻¹,
- šumivá vína a likérová vína 2,5 EUR.hl⁻¹.

Pravidla vývozu vína

Evropským exportérům, jak už bylo výše uvedeno, může být poskytnuta finanční dotace na vývoz vína, které by v cenových relacích vnitřního trhu na světových trzích neobstálo. Tzv. vývozní refundance v tomto případě představuje rozdíl mezi cenami na trhu EU a na světovém trhu. To umožňuje vývozcům dovážet za ceny světového trhu, tedy za ceny konkurenceschopné. V případě, že by světové ceny převýšily ceny vnitřního trhu, bylo by na exportéry uvaleno zdanění vyvážení zboží, aby se zabránilo nadměrnému odlivu domácí produkce na světové trhy.

Vývozní licence v odvětví vína

Vývoz vína, hroznové šťávy a hroznového moštu do třetích zemí je podmíněn vývozní licencí. Vývoz vína podléhá předložení licence pouze tehdy, chce-li vývozcem nárokovat příslušnou vývozní subvenci.

¹ FOB je celní hodnota zboží, která je očištěna o přímé obchodní náklady zahraniční.

Vývozní licence je platná od dne vydání do konce druhého měsíce následujícího po vydání, nejdéle však do 31. srpna příslušného roku (WTO nebo GATT). S každou žádostí o licenci je nutné složit záruku (kauci), která je zárukou, že budou splněny závazky vyplývající z vývozní licence a osvědčení vztahujících se k vývozním operacím, ve výši:

- 8 EUR na hektolitr pro produkty kódů KN 2009 60 11, 2009 60 19, 2009 60 51, 2009 60 71, 2204 30 92 a 2204 30 96,
- 2,5 EUR na hektolitr pro všechny ostatní produkty.

IV. LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA TRŽNÍCH OPATŘENÍ

V podmínkách Společné zemědělské politiky jsou tržní opatření upravena nařízeními Rady nebo Komise a členské státy pouze provádějí samotnou realizaci dle přesně stanovených společných pravidel. Rozhodovací procesy se odehrávají v řídicích výborech stanovených Společnými organizacemi trhu a jsou zde zastoupeny všechny členské státy.

Tržní opatření pro produkty v odvětví vína jsou následující:

- Nařízení Komise (ES) č. 883/2001, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro obchod se třetími zeměmi s produkty v odvětví vína.
- Nařízení Rady (ES) č. 670/2003, kterým se stanoví specifická pravidla vztahující se k trhu s ethylalkoholem zemědělského původu.
- Nařízení Komise (ES) č. 2336/2003, kterým se stanoví podrobná prováděcí pravidla k Nařízení Rady (ES) č. 670/2003 pro trh s ethylalkoholem zemědělského původu.

Kromě těchto nařízení existují pro každou komoditu specifické podmínky. Pak tedy kromě předpisů komoditního charakteru problematiku upravují i tzv. horizontální předpisy, které platí obecně pro více komodit. Tam patří např.:

- Nařízení Komise č. 800/1999, o společných pravidlech k režimu vývozních subvencí zemědělských produktů.
- Nařízení Komise č. 1291/2000, o společných pravidlech k režimu dovozních a vývozních licencí a osvědčení o stanovení sazby náhrady předem pro zemědělské produkty.
- Nařízení Rady č. 1259/1999, o společných pravidlech pro režimy přímých podpor v rámci SZP).

Tržní opatření jsou dále propojena na *systém záruk* (nařízení Komise č. 2220/1985), které se musí složit při definovaných operacích (vývozní subvence, licence, intervenční nákup apod.).

Co se týká základní legislativy pro režimy podpor, patří tam následující opatření:

- Nařízení Komise (ES) č. 1623/2000, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 1493/1999 o společné organizaci trhu s vínem, jež se týká mechanismů trhu,
- Nařízení Komise (EHS) č. 3846/1987 týkající se vývozních subvencí,
- Nařízení Rady (ES) č. 1493/1999, o společné organizaci trhu s vínem.

V. STÁTNÍ ADMINISTRATIVA V ČR PO VSTUPU DO EU V OBLASTI SPOLEČNÝCH ORGANIZACÍ TRHU

Obchodní mechanismy aplikují v jednotlivých zemích EU organizace, které se nazývají platebními agenturami. V ČR je touto funkcí pověřen Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). SZIF má po vstupu ČR do EU na starost administrovat intervenční a tržní opatření a restrukturalizace vinic. Právní rámec SZIF je dán zákonem, kterým se mění zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu) a zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Dále je pak SZIF zodpovědný za výkon funkcí obchodních mechanismů, tj. za vydávání vývozních a dovozních licencí, za vyplácení exportních subvencí, za skládání kaucí. Měl by kromě toho i provádět platby vývozních subvencí a vybírat vývozní cla. Kontrolní režimy bude SZIF provádět společně s celní správou ČR. Významnou roli bude mít i z hlediska vína Generální ředitelství cel (GRČ), neboť bude sledovat veškerý pohyb vína, které podléhá spotřební dani, i když s nulovou sazbou.

Zvláštní pozornost vyžaduje také implementace kontrolních opatření při prodeji vína (zejména potřebná dokumentace, především průvodní doklady. Kontrola výroby a prodeje vína je řešena zákonem č. 146/2002 S., o Státní zemědělské a potravinářské inspekci (SZPI).

DISKUSE

Po vstupu ČR do EU jsme se na jedné straně stali smluvní stranou mezinárodních dohod uzavřených mezi EU a třetími zeměmi a na druhé straně jsme museli ukončit aplikaci dohod s EU a jakýchkoli mezinárodních dohod se třetími státy, které nejsou slučitelné se členstvím v EU. Došlo tedy ke zrušení dohod o zóně volného obchodu, které měla ČR uzavřeny se třetími zeměmi, včetně Středoevropské dohody o volném obchodu (CEFTA). V důsledku toho jsou podmínky pro zahraničně obchodní operace českých dovozců a vývozců shodné s podmínkami nastavenými pro obchodníky z členských států EU.

Vstup ČR do EU přinesl nový systém uplatňování

jednotných opatření a nástrojů k usměrňování trhu se zemědělskými výrobky a i mechanismy podpor zemědělství v ČR. Co se týče ČR a jejího zahraničního obchodu, situace se změnila zejména ve vztahu k členským zemím EU, kdy došlo o odbourání v průměru vyšších tarifů ve vztahu k členským zemím a ve vztahu k třetím zemím došlo k zavedení v průměru vyšších tarifů. ČR musela převzít společný celní sazebník uplatňovaný vůči třetím zemím. Konkrétním příkladem snížení celních sazeb po vstupu ČR do EU je u kvalitních vín (v nádobách nad 2 litry) snížení ze 75% na 20,9 až 9,9 EUR.100 l⁻¹ (existují však jak kvóty WTO, tak ČR každoročně otevírá další kvóty se sníženým clem). ČR na pokrytí své domácí spotřeby dováží značné množství vína především z EU (v roce 2003 více jak 85 %).

V odvětví vína v rámci EU došlo k zrušení cel, nejsou uplatňovány kvóty a dotace na dovoz a vývoz vína v rámci EU. Lze se domnívat, že zrušení cel se zeměmi EU představuje zlepšení možnosti vývozu. Nehledě na to, v EU se nalézá 45 % všech světových vinic a její podíl na světové výrobě a spotřebě vína představuje 60 %. Na druhé straně je však nutné kalkulovat s tím, že se zvýšením konkurence na domácím trhu následně dojde k posilování konkurenceschopnosti zemědělských podniků. Existují spekulace o tom, že zahraniční produkce bude mít v průměru vliv na zlevňování vína u našich vinařů. Předpokládá se, že víno by tedy po vstupu do EU mělo výrazně zlevnit. Vedle toho existují informace z trhu, že nic takové se nedá předpokládat, neboť i když bylo se vstupem do EU zrušeno clo, tak byly vedle toho zrušeny také exportní subvence vývozcům, takže se v podstatě zrušila státní opatření, ale na ceně se nic výrazně nezměnilo. Vinaři tak spíše očekávají z dlouhodobého

hlediska zdražení ceny hroznů v souvislosti se zaměřením na nejvyšší jakostní třídy.

Dle odborníků tuzemští vinaři, zejména ti, kteří se zaměřují na levnější produkci, v záplavě stolních vín z Francie a Španělska nepřežijí. Tlak na snižování cen bude velký, ale částečně pěstitelům révy pomohou dotace z evropských fondů. Naproti tomu kvalitní vína nijak významně českou produkci neohrožují.

V průměru se očekává i nepatrné zvýšení výrobních cen, neboť nové členské státy, tedy i naše republika, budou postupně méně závislé na vysoce nestabilních trzích třetích zemí. Naproti tomu dle podmínek stanovených na kodaňské dohodě lze očekávat zvýšení zemědělských příjmů v nových členských státech do roku 2009 o 25 % ve srovnání se situací, kdyby zůstaly mimo EU. Dále se dá předpokládat, že po vstupu bude působit na jednotném vnitřním trhu EU tlak ke sladění cen. Přesto odborníci z EK předpokládají v cenové úrovni i nadále některé odlišnosti, způsobené především nižší kupní silou obyvatelstva, odlišnými spotřebními návyky apod.

Co se týče podpor vinařství v EU, jsou nastaveny převážně pro jižní země a přímé platby zde prakticky neexistují. Tyto země se zaměřily zejména na produkci levných stolních vín. Vzhledem k jejich nadprodukcí se za finanční podpory EU tato nadprodukce destiluje, přitom destilát se částečně používá mimo potravinářský průmysl. ČR tedy může získat peněžní prostředky prostřednictvím restrukturalizace vinohradnictví. Podpora restrukturalizací bude poskytována v hospodářském roce 2004/2005 na 189 ha vinic, tedy přibližně 55 milionů Kč. Další možností jak lze získat finanční podporu je projekt ekologického vinohradnictví nebo integrovaná produkce.

SOUHRN

Česká republika se stala součástí jednotného vnitřního trhu EU a v případě agrárních výrobků se řídí pravidly SZP pro společné tržní organizace pro jednotlivé sektory komodit. Veškeré české zboží má volný přístup bez tarifních a netarifních překážek na celé území jednotného trhu EU, odpadlo celní řízení, prokazování původu a zřizování celních skladů, placení licenčních a certifikačních poplatků. Čeští zemědělci, tedy i vinaři tak mohou působit ve stabilizovaném podnikatelském prostředí s jasnými pravidly hospodářské soutěže.

Po vstupu do EU se musí Česká republika v rámci regulace agrárního obchodu řídit společnými předpisy horizontálního charakteru a vertikálními předpisy pro jednotlivé sektory komodit. Regulace se provádí prostřednictvím společných tržních organizací. Společná organizace trhu s vínem je založena na třech principech – regulaci nabídky vína, regulaci kvality vína a regulaci trhu.

Tato pravidla se týkají jednak vnitřního trhu, kdy se zboží pohybuje uvnitř Společenství, a jednak zahraničního obchodu, kdy zboží překračuje vnější hranice. Regulace vnějšího agrárního obchodu, která se týká podmínek dovozu a vývozu, se provádí prostřednictvím tzv. obchodních mechanismů. Mezi tyto mechanismy regulace patří dovozní a vývozní licence, exportní subvence a záruky. Mezi základní

nástroje regulace vnitřního agrárního obchodu patří intervenční nákupy, prodeje, podpora soukromého skladování atd.

Příspěvek se zaměřuje na analýzu problematiky společné organizaci trhu vína a její vliv na vinohradnictví a vinařství v České republice.

agrární obchod, dovozní licence, exportní subvence, jednotné tržní organizace, společná zemědělská politika, trh, víno, vývozní licence, záruky

LITERATURA

- EVROPSKÁ KOMISE. EU Agenda 2000. Brusel, 1997. 12 s.
- EVROPSKÁ KOMISE. Smlouva o Evropské unii. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. Přel. L. Tichý, 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1994. 243 s. ISBN 80-85865-02-05
- GREGGER, P.: Co je to, když se řekne Evropská unie. 1. vyd. Praha: Centum pro demokracii a svobodné podnikání, 1997. 155 s.
- JAKŠ, J.: Quo Vadis Evropská unie. 1. vyd. Praha: ETC Publishing, 1998. 242 s. ISBN 80-86006-57-3
- Malá encyklopedie Evropské unie. Přel. A. Mikeščík, 1. vyd. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. 256 s. ISBN 80-85864-34-7
- Situační a výhledová zpráva – réva vinná, víno 2003. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2003. ISBN 80-7084-276-8
- TOMŠÍK, K.: Vývoj společné zemědělské politiky Evropské unie (1958 – 1992). Evropská unie. 1999, roč. 1, č. 1, s. 10-15
- WEIDENFELD, W. a WESSELS, W.: Evropská unie od A do Z. Přel. M. Bednaříková, A. Mikeščík, 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 401 s. ISBN 80-7184-413-6
- Zákon o vinohradnictví a vinařství 115/95 Sb. ve znění pozdějších předpisů.
- Informační server o EU <<http://www.euroskop.cz>>
- Ministerstvo zemědělství ČR <<http://www.mze.cz>>
- Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky <<http://www.vuze.cz>>

Adresa

Ing. Petra Cyvínová, Ústav managementu, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 5, 613 00 Brno, Česká republika

